

se za to pokládá, že poměr poručenský trvá stále tam, kde byl založen, byť i poručenec měnil potomně své bydliště. Řídí se tudíž při poručenství, jak založení poměru, tak i vzájemná práva poručníka a poručenice, týmiž zákony, totiž těmi, které platí v místě zřízení poručenství. Zásady tyto podstatně modifikuje předpis § 300 o. o. z. totiž, že nemovitosti podléhají zákonům okresu, ve kterém se nacházejí. Důsledně pak stanoví § 225 o. o. z., že v tom případě, když rakouský poručenec má v cizině nemovitosti a naopak když cizozemský poručenec má nemovitosti v Rakousku ležící, dlužno zřídit pro tyto statky soudem dle jich polohy příslušným oddělené a samostatné poručenství neb opatrovnictví.

Právo spolčovací viz Spolky.

Právo stanné (náhlé).

I. Pojem.

Stanné právo stotožňuje se často s právem válečným a souvisí také s vývojem vojenského soudnictví ve věcech trestních. Stanné právo je zrychlené trestní řízení, které v občanském soudnictví ve věcech trestních jen výjimečně a sice tenkrát platnosti nabývá, když za velikého nastávajícího nebezpečství způsobem nejrychlejším potlačeny býti mají zločiny a delikty, jež veřejnou bezpečnost ohrožují. Trestní řád v 25. hlavě pojednává v §§ 429—447 o řízení stanného práva.

II. Činy trestné, na které se stanné právo vztahuje, jsou:

1. vzbouření, když ostatní zákonné prostředky nestačí k jich potlačení. Prohlášení, že nastala nutnost stanného práva, učiní správce země, dorozuměv se s presidentem sborového soudu druhé stolice a s vrchním státním zástupcem. Je-li však nebezpečí v prodlení, je také přednosta politického okresního úřadu oprávněn, dorozuměv se s presidentem sborového soudu první stolice a se státním zástupcem prohlášení to učiniti;

2. když v jednotlivých nebo ve více okresech vražda, loupež, žhářství neb zločin veřejného násilí dle § 85 tr. z. způsobem zvláště nebezpečným se rozmáhá. V takovýchto případech prohlásí ministr vnitra dohodnův se s ministrem spravedlnosti nutnost stanného práva;

3. když přečiny proti opatřením proti moru takovým nebezpečným způsobem se množí, že toliko rychlým, odstrašujícím řízením přítrž tomu učiněna býti může (§ 12 cí. pat. ze dne 21. května 1805, č. 731 sb. z. s.).

III. Prohlášení stanného práva.

Prohlášení, že stanné právo nastalo, budiž bez průtahu ve všech obcích, pro které nařízeno bylo, za víření bubnů a hlaholu trub vyhlášeno, obecním úřadům sděleno, vyhláškami na veřejných místech, veřejnými listy, dle okolností i s kazatelnou ve všeobecnou známost uvedeno a také generálnímu nebo vojenskému a zeměbranceckému velitelství korunní země oznámeno, by toto podřízené vojenské neb zeměbranské sbory o tom zpravilo. Při vyhlášení stanného práva v případě vzbouření budiž zároveň vydán rozkaz, že každý je povinen varovati se veškerého odbojnického srocování, popuzování k tomu a účastenství a podrobiti se veškerým nařízením vrchnosti, která tato vydá, by zločiny ty potlačila, jinak že každý, kdo se po vyhlášení stanného práva zločinem tím vinen stane, dle stanného práva souzen a smrtí trestán bude. Dle poměrů může stanné právo též jen proti těm býti vyhlášeno, kdo takovýto zločin zvláštním způsobem, určitě označeným, spáchají.

IV. Příslušnost.

1. Když stanné právo vyhlášeno bylo, je sborový soud 1. stolice, v jehož okrese stanné právo bylo prohlášeno, výlučně příslušným pro veškeré zločiny, které v jeho okrese se spáchají a na které se stanné právo vztahuje, jakož i pro spoluvinu a jakékoliv účastenství na zločinech těch a to bez ohledu na to, že snad již u řádného soudu zavedeno vyšetřování nějaké proti obviněnému.

2. Spáchal-li obviněný více trestných činů v rozličných okresech a nastala-li tím příslušnost více stanných soudů, jest onen stanný soud výhradně příslušným, před který obviněný již postaven byl, nebo kterému nejdříve dodán býti může.

3. Sborový soud první instance rozhoduje jako stanný soud v sezení 4 soudců, z nichž jeden je předsedou, u přítomnosti zapisovatele. Uzná-li to president, může stanný soud v každém místě okresu, pro který stanné právo vyhlášeno bylo, sezení odbývati, o tom budiž však správní úřad ihned zpraven.

4. Stanný soud je příslušným též pro osoby vojenské pravomoci podléhající.

5. Hned jak stanné právo bylo nařízeno, má správní úřad co nejrychleji postarati se o to, by nejbližší vojenské velitelství poslalo mužstvo k ochraně stanného soudu potřebné, aby veškeré náradí v místě, kde stanný soud zasedati bude, pohotově bylo, aby též duchovní, soudní lékař, mistr popravčí a jeho pomocníci přítomni byli tak, aby výkonu trestu smrti nic nepřekáželo.

V. Řízení.

1. Státní zástupce při sborovém soudě I. stolice neb člen zastupitelství, který stannému soudu byl zvláště přidělen, má vše zaříditi, by řízení dle stanného práva proti obviněnému zavedeno bylo. Při tom platí pravidlo, že před stanný soud jen ty osoby postaveny býti mohou, které buď při činu samém byly postiženy, neb o kterých s důvodem očekávati se dá, že důkaz o jich vině bez průtahu proveden býti může.

2. Těžce nemocné a těhotné osoby nesmí před stanný soud býti postaveny.

3. Celé řízení proti jednotlivým obviněným budiž od počátku až do konce před shromážděným soudním dvorem a pokud možno bez přerušení provedeno. Obviněný budiž ihned, jakmile dopaden byl, před stanný soud postaven, pakli státní zástupce nečiní návrh, by zavedeno bylo řádné řízení, ve kterémž případě nemůže obviněný již před stanný soud postaven býti.

4. Doba, po kterou řízení proti jednotlivému obviněnému trvati smí, je nejdéle na 3 dny stanovena. Lhůta ta počítá se od toho okamžiku, kdy obviněný před stanný soud byl postaven.

5. Řízení před stanným soudem je ústní a veřejné. Obviněný může sobě obhájce zvoliti, neučinil-li tak sám, má mu soud jmenovati obhájce z moci úřední.

6. Státní zástupce zahájí řízení tím, že vylicí skutečný děj, který se obviněnému za vinu klade. Při výslechu a při uvádění průvodů šetřiti dlužno povšechně předpisů §§ 245—254 tr. ř.

7. Řízení má se z pravidla omeziti na důkaz o činu, pro který stanný soud zahájen byl. Na jiné činy trestní, které obviněný spáchal, nelze zřetel vzíti.

Stihají-li se činy takové v řádném řízení trestním, má soud při vyměření trestu ohled vzíti na trest vězení, který stanný soud uložil (§ 442 odst. 2 tr. z.).

8. Řízení nesmí býti zdržováno vyhledáváním v příčině náhrady.

9. Má sice k tomu býti hleděno, by spoluvinníci vypátráni byli, tím však nesmí vyhlášení a vykonání rozsudku naproti dopadenému vinníku býti odkládáno.

VI. Vynesení rozsudku.

1. Když řízení průvodní bylo skončeno, podá státní zástupce jeho výsledek a učiní návrh. Obviněný a jeho obhájce nechť na to odpoví a jestliže státní zástupce na to ještě co odvětití má, přísluší obviněnému a jeho obhájci vždy poslední slovo.

2. Po tom usnese se soud v neveřejné poradě dle předpisů §§ 17, 19—22, 258 a 267 tr. ř. na rozsudku, který hned na to ve veřejném sezení obviněnému ohlásí. Byl-li obviněný jednohlasně vinným uznán, vysloví stanný soud trest smrti.

3. Byl-li dán výkonem trestu smrti na jednom nebo na více nejtěžších vinnících odstrašující příklad, jakého k obnovení pokoje potřebí jest, může stanný soud z důležitých polehčujících okolností proti lehčím vinníkům vysloviti trest těžkého žaláře od 5 až do 20 roků. Týž trest budiž uložen též těm, kdo v době spáchání zločinu ještě nepřekročili 20. rok věku svého.

4. Nastanou-li podmínky v § 259 tr. ř. uvedené, sprostí stanný soud obviněného obžaloby a propustí jej ihned na svobodu.

5. Uzná-li stanný soud, že je nepřislušným, nebyl-li trest smrti jen proto vyneseno, poněvadž nehlasovali proň všichni soudcové (§ 442 odst. 1 tr. ř.), neb není-li sice možno v zákonné lhůtě 3 dnů provésti důkaz o vině obžalovaného, avšak jsou tu přece důležité příčiny podezření, že obžalovaný čin za vinu mu kladený neb jiný čin trestní spáchal, nalezne soud stanný na vydání obviněného řádnému soudci a zároveň se usnese o tom, má-li obviněný na dále ve vazbě zůstat či na svobodu propuštěn býti.

6. Proti rozsudku stanného soudu nemá žádný právní prostředek místa; žádost za milost kýmkoliv podaná nezadržuje výkon trestu.

7. Trest smrti budiž ve dvou hodinách po vyhlášení rozsudku vykonán; toliko na výslovnou prosbu odsouzeného může mu ještě třetí hodina býti povolena, by se na smrt připravil.

VII. Zrušení stanného práva přísluší těm úřadům, které příslušny jsou stanné právo prohlásiti. Veškerá vyšetřování, dosud trvajících, jakož i taková, kde trest smrti byl sice vysloven, ale ještě nevykonán, odevzdána buďtež řádným soudům, které je dle obecných předpisů tr. ř. jako přípravné vyšetřování dále vésti mají. Veškeré rozsudky stanným soudem vynesené s dotýcnými spisy buďtež ve 14 dnech po zrušení stanného práva zaslány vrchnímu státnímu zástupci, který případné návrhy učiní. Vyskytnou-li se později důvody pro obnovení trestního řízení, jednají o tom řádní soudové dle předpisů XX. hlavy.

VIII. Vojenské trestní právo.

Řízení dle stanného práva má místo:

1. při zločinu porušení subordinace, vzepřel-li se voják v řadě neb před shromážděným oddílem za takových okolností, že to mohlo působiti na mysl přítomných dojmem službě škodlivým (§ 147), neb při pokusu vraždy proti představenému (§ 148);

2. při vzpouře a odboji má stanné právo místo v době válečné, když odbojné projevy již vyvolaly nebezpečné smýšlení neb ochotu k vzepření se (§ 161), zvláště i tehdá, když odbojníci se v době válečné proti představenému zachovali způsobem prudkým neb hrozivým, neb když na něho ruku vložili (§ 167, 163, 164), konečně když odbojníci po vyhrožení právem stanným v odporu pokračují (§ 168);

3. při vojenském zločinu zbabělosti může při okamžitém velkém nebezpečí zločinec na místě býti popraven aneb okamžitý výkon toho nařízen (§ 255);

4. při spurnosti naproti představeným;

5. při nedovoleném kořistění (§ 264);

6. při nedovoleném verbování za doby válečné, byl-li pachatel během války dopaden (§ 307);

7. při svádění neb napomáhání k porušení vojenských povinností má po případě řízení stanného práva místa, byvši dříve prohlášeno, by se zabránilo vzmáhání se takových zločinů (§ 317);

8. při vyzvědačství, byl-li pachatel dopaden při činu neb za války (§ 322);

9. při vzbouření, má-li se mu přítrž učiniti (§ 350);

10. při plenu (§ 499).

Právo tiskové viz Tisk.

Právo trestní.

I. Pojem.

1. V objektivním smyslu rozumíme právem trestním souhrn zákonných předpisů, jež ohrožují trestem veřejným (t. j. od soudu trestním rozsudkem uloženým) spáchání neb opomenutí určitých činů.

2. V subjektivním smyslu je právo trestní právo státu, o trestní zákon se opírající, tresty ukládati.

3. Právo trestní je též nauka o trestním zákoně, t. j. vylíčení všeobecných zásad a vyložení pojmu jednotlivých deliktů. Filosofickoprávní bádání, jež jsou základem této nauky, o důvodu a účelu trestu vůbec zahrnují se pod pojem trestních teorií.

II. Omezení práva trestního.

Předkem lišiti sluší právo trestní v objektivním smyslu (t. zv. trestní právo materialní) od řádu trestního (t. zv. formálního práva trestního) (viz čl. Řízení trestní). Zákon trestní vytýká podmínky, za kterých vzchází státu nárok trestní proti určité osobě z její zodpovědnosti za určité jednání zákonu trestnímu se příčí. Jsou-li zde tyto podmínky v určitém případě, je-li tudíž nárok trestní oprávněn, to zjišťují v dnešním státě právním soudové; je-li do jisté míry odůvodněna domněnka, že shora zmíněné podmínky zde jsou, přivádí stát sám onu zodpovědnost k platnosti před soudy (právo trestní žalobní), by v předepsaném řízení (trestní řád) zkoumány byly důvody oné domněnky (obžaloba) a bylo vysloveno, zda přísluší státu trestní právo (v subj. smyslu) proti určité osobě čili nic. Z řečeného plyne, že hmotné a formální právo trestní jsou v jistém vnitřním vztahu, ač se jinak zásadně různí; to jeví se zejména v tom, že splývají spolu na poli hmotného práva procesního, které uprostřed mezi nimi leží. Toto společné pole zahrnuje totiž právo hmotné, které se k dějům procesním pojí a upraveno je dílem zákonem trestním (na př. § 530), dílem trestním řádem (na př. §§ 46, 57 etc. týkající se ztráty trestního